

ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ 9. ΑΘΗΝΑ Τ.Κ. 10671, ΤΗΛ.: +30 210 3611 337 9. VALAORITOU STR. P.C. 10671 ATHENS

Website: www.eicli.gr

e-mail: chrimyl1@otenet.gr

1^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΣΥΓΧΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

I. Γενικές Αρχές και νεότερες εξελίξεις του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου

Claus Roxin, Ομ. Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μονάχου: «Η αυτουργία μέσω των οργανωτικών δομών της εξουσίας»

Περίληψη: Η τρίτη μορφή της κυριαρχίας επί της πράξεως που εμφανίζεται ως έμμεση αυτουργία αναπτύχθηκε το πρώτον από τον συγγραφέα το έτος 1963 και είχε ως στόχο να συλλάβει ως έμμεσους αυτουργούς τους υποκινητές εθνικοσοσιαλιστικών εγκλημάτων βίας. Η έμμεση αυτουργία δυνάμει οργανωτικής κυριαρχίας εξαρτάται από τρεις προϋποθέσεις: Ο εντολέας πρέπει να ασκεί μια εξουσία που του επιτρέπει να δίνει διαταγές στο πλαίσιο της Οργάνωσης (1): η οργάνωση πρέπει στο πεδίο των δραστηριοτήτων της που άπτονται του ποινικού δικαίου να έχει αποσπαστεί από το δίκαιο (2): και οι ατομικώς εκτελούντες την πράξη πρέπει να είναι αντικαταστατοί (εναλλάξιμοι), ώστε σε περίπτωση απώλειας ενός εκτελεστικού οργάνου να τον αντικαταστήσει άλλος (3). Στο παρόν εξετάζονται κριτικά οι αντιρρήσεις κατά της κατασκευής αυτής και οι λύσεις που έχουν προταθεί για να καλυφθούν οι περιπτώσεις αυτές στη Γερμανία και σε διεθνές επίπεδο. Η θεωρία αυτή έχει υιοθετηθεί από το Γερμανικό Ακυρωτικό (BGH) το 1994, ενώ στο εξωτερικό επικράτησε προπαντός στην νομολογία της Λατινικής Αμερικής και ιδίως στο Περού, όπου το Ειδικό Ποινικό Τμήμα καταδίκασε με βάση αυτή τον πρώην Πρόεδρο Fujimori. Επίσης την έχει υιοθετήσει πολλαπλώς και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Το Γερμανικό Ακυρωτικό μετέφερε και εφάρμοσε περαιτέρω αυτή τη νομική μορφή και σε επιχειρήσεις του οικονομικού τομέα, πλην όμως η μεταφορά της νομικής μορφής της έμμεσης αυτουργίας δυνάμει οργανωτικών μηχανισμών εξουσίας στις επιχειρήσεις του οικονομικού τομέα απορρίπτεται από τον συγγραφέα και επίσης σχεδόν ομόφωνα στη γερμανική θεωρία.

Ulrich Sieber, Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Freiburg, Διευθυντής του Ινστιτούτου Max-Planck για το Αλλοδαπό και το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο: «Η αλλαγή παραδείγματος από το ποινικό δίκαιο στο δίκαιο της ασφάλειας: Η μετάλλαξη των κανόνων και των ορίων στον έλεγχο του εγκλήματος».

Περίληψη: Το κλασικό κατασταλτικό ποινικό δικαίου μεταλλάσσεται όχι μόνο σε ένα προεχόντως προληπτικά προσανατολισμένο μέσο, αλλά και σε Τμήμα ενός γενικότερα εξασφαλιστικού δικαίου. Σ' αυτό εντάσσονται, εκτός από το προληπτικό ποινικό δίκαιο, και: το αστυνομικό δίκαιο, το δίκαιο των μυστικών υπηρεσιών, το δίκαιο του πολέμου και άλλα διοικητικά, αστικά και ιδιωτικού δικαίου νομικά μορφώματα, που όλα μαζί συναπαρτίζουν ένα αρχιτεκτόνημα προστασίας της δημόσιας ασφάλειας στο πλαίσιο της ολοένα ενδυναμούμενης παγκοσμίως «κοινωνίας της διακινδύνευσης» (Risikogesellschaft). Η εν λόγω προέλαση της «κοινωνίας της διακινδύνευσης» συνδέεται κατ' εξοχήν με φαινόμενα όπως η διεθνής τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, η οικονομική εγκληματικότητα και το κυβερνοέγκλημα. Η ανησυχία που προκαλούν στην κοινωνία τα φαινόμενα αυτού του είδους οδήγησαν συχνά στην κυριάρχηση της αντεγκληματικής πολιτικής όχι πια από τα κλασικά μεγέθη της ενοχής και της ποινής αλλά από μεγέθη όπως το «ρίσκο», ο κίνδυνος, η πρόληψη και κυρίως η ασφάλεια. Έτσι φτάσαμε σε φαινόμενα όπως η δήμευση χωρίς καταδίκη, η προέκταση του ποινικού ενδιαφέροντος σε εντελώς πρώιμα στάδια μιας απλής προπαρασκευής (π.χ. ταξίδι με προορισμό την εκπαίδευση στην τρομοκρατία), η ποινικοποίηση του «αδικαιολόγητου πλούτου», η φυσική εξόντωση των ηγετών τρομοκρατικών ομάδων και άλλα συναφή, ενόψει περιστάσεων όπως π.χ. της πλήρους αδυναμίας της ποινικής καταστολής μπροστά στο φαινόμενο των «βομβιστών αυτοκτονίας». Το προς έρευνα και λύση πρόβλημα έγκειται στο πώς μπορεί να συγκεραστεί σε κάποιον βαθμό το τεράστιο ζητούμενο της όσο γίνεται μεγαλύτερης ασφάλειας απέναντι στους επιτεινόμενους κινδύνους με την παρόλα ταύτα πάντοτε επιβαλλόμενη προστασία των ατομικών ελευθεριών.

Ulfrid Neumann, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Goethe της Φρανκφούρτης: «Η διεθνής ποινική δικαιοδοσία μεταξύ Δικαίου και Πολιτικής».

Περίληψη: Η υπερεθνική Ποινική Δικαιοσύνη, ιδίως όπως εκπροσωπείται και από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης, διακρίνεται από μονομέρεια που οφείλεται σε πολιτικούς παράγοντες, τόσο ώστε τείνει να γίνει ένα δικαστήριο που εξαντλείται στην καταδίκη Αφρικανών δικτατόρων και δεν τολμάει να αγγίξει τις μεγάλες (ή έστω μεσαίες, αλλά σημαντικές) δυνάμεις. Άλλωστε τρεις μεγάλες δυνάμεις δεν έχουν καν προσχωρήσει στη Σύμβασή της ίδρυσής του. Τον Ομιλητή απασχόλησε ιδιαίτερα η λειτουργία μιας παρατηρούμενης επιλεκτικότητας καθόσον αφορά στη διαδικασία θέσης σε κίνηση της Διεθνούς Ποινικής Δικαιοσύνης. Οι παράγοντες που προσδιορίζουν αυτήν την επιλεκτικότητα είναι πολιτικοί (λ.χ. μια ομάδα που συμμετέχει σε μια εμφύλια σύρραξη θα εκληφθεί ως αντιμαχόμενη πλευρά ενός εμφυλίου πολέμου ή, αντίθετα, θα θεωρηθεί τρομοκρατική οργάνωση;). Σε κάθε περίπτωση μια περιστασιακή

επιλεκτικότητα είναι σε ένα βαθμό ανεκτή. Κυριολεκτικά καταστροφική είναι, αντίθετα, ενόψει και των σκοπών της ποινικής καταστολής, η προγραμματισμένη επιλεκτικότητα, η οποία πρέπει με κάθε τρόπο να αποφεύγεται.

Χρίστος Μυλωνόπουλος, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών: «Η ανάγκη μιας γενικής θεωρίας ποινικού δικαίου για την διαμόρφωση αποτελεσματικών και δίκαιων διεθνών ποινικών κανόνων».

Περίληψη: Η θεαματική εξέλιξη του διεθνούς ποινικού δικαίου υπό ευρεία έννοια κατά τις τελευταίες δεκαετίες, είχε επιπτώσεις σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο, οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι οι εξής:

1. *Σχετικοποίηση της αρχής της νομιμότητας* με αποτέλεσμα να τίθενται υπό αμφισβήτηση βασικές αρχές του κράτους δικαίου, τόσο λόγω της σχέσης έντασης μεταξύ της ασφάλειας και της ελευθερίας όσο και λόγω της ανάγκης για ουσιαστική απονομή ποινικής δικαιοσύνης. Έτσι το ΕΔΔΑ έχει υιοθετήσει ουσιαστικά την αρχή του Δικαίου της Νυρεμβέργης, ότι η απαγόρευση αναδρομικότητας δεν παρεμποδίζει την καταδίκη για πράξεις που θεωρούνται εγκληματικές σύμφωνα με τις γενικώς αναγνωρισμένες αρχές του δικαίου (υποθέσεις Kolk και Kislyiy κατά Εσθονίας και Streletz κατά Ο.Δ. της Γερμανίας) ενώ τόσο το ΕΔΔΑ όσο και το ΔΕΕ προσέδωσαν εξαιρετικά ελαστικό περιεχόμενο στην αρχή της νομιμότητας στις υποθέσεις S. W. κατά Ην. Βασιλείου και Taricco αντίστοιχα, καταλήγοντας ουσιαστικά σε παραβίαση αυτής.

2. *Προϊούσα κάμψη της εθνικής κυριαρχίας των επιμέρους κρατών* οφειλόμενη στην επιθυμία αποτελεσματικής ποινικής καταστολής εγκλημάτων με διεθνείς όψεις. Αποτέλεσμα της τάσης αυτής είναι η διαμόρφωση ενός νέου προσδιορισμού της έννοιας της εθνικής κυριαρχίας, που με τη σειρά του συνδέεται με: -σταδιακή απεμπόληση της αρχής του διπλού αξιοποιήσιμου, -θέσπιση της δυνατότητας ποινικής νομοθέτησης απ' ευθείας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, -αιτήματα για αυτογνώμονα ενάσκηση διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας (χαρακτηριστικό παράδειγμα η περίπτωση Pinochet) -κάμψη (περιορισμό) της εθνικής κυριαρχίας χάριν της ποινικής προστασίας αρχαιοτήτων. Από την άλλη πλευρά ο σεβασμός στην εθνική κυριαρχία των κρατών θεωρείται ότι περιορίζει τις διοικητικές δυνατότητες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, διότι επιτρέπει στο ΔΠΔ να επεμβαίνει μόνον αν το κράτος του τόπου τέλεσης αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να προβεί σε δίωξη, εκτός αν εισαχθεί σ' αυτό η υπόθεση από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Στο πλαίσιο αυτό υποστηρίζεται και ότι η έννοια του διεθνούς εγκλήματος θα πρέπει να αναθεωρηθεί.

3. *Ανάγκη αυτοτελούς νομιμοποίησης της λειτουργία της ποινής στο πεδίο του διεθνούς ποινικού δικαίου*, όχι μόνο λόγω των ιδιαίτερων περιστάσεων που χαρακτηρίζουν τα διεθνή εγκλήματα αλλά και των διχογνωμιών που παρατηρούνται σχετικά.

4. Πέραν των ανωτέρω, ανοιχτό παραμένει το ζήτημα της *διάκρισης ποινικού και διοικητικού αδίκου*, ώστε να αρθεί η απόκλιση της νομολογίας του ΕΔΔΑ από εκείνη του ΔΕΕ, ενώ σημαντικά ζητήματα στο πεδίο της *συμμετοχής, της υποκειμενικής υπόστασης, της*

ενοχής και των τοπικών ορίων της ποινικής εξουσίας εκάστου κράτους διεκδικούν όχι μόνον ενιαία αλλά και νέα σε ορισμένες περιπτώσεις αντιμετώπιση.

Τα ανωτέρω ζητήματα είναι μερικά μόνον από όσα καθιστούν απαραίτητη τη διαμόρφωση μιας ποινικής θεωρίας στο διεθνές ποινικό δίκαιο που θα επιτρέψει μια συνεκτική αντιμετώπισή τους. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται και η σημασία της ποινικής δογματικής, όπως έχει διαμορφωθεί από την ευρωπαϊκή ποινική επιστήμη και την οποία ήδη επιχειρεί να αξιοποιήσει η ποινική θεωρία του common law.

II. Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο

Hans Heiner Kühne, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Trier: «Επιχειρήσεις της Αστυνομίας στον Ευρωπαϊκό Χώρο – Ελευθερία ελέγχου στο κράτος δικαίου;».

Περίληψη: Σε κάθε δημοκρατικό κράτος η αστυνομία είναι το πιο δυνατό όπλο για την επιβολή και την προστασία σημαντικών έννομων αγαθών. Σε κράτη δικαίου του δυτικού μοντέλου η αστυνομία περιορίζεται από νομοθετημένους κανόνες στην άσκηση των εξουσιών της. Προκαλεί εντύπωση ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρέχεται ασυλία στους υπαλλήλους τόσο της Europol όσο και της OLAF. Στην εισήγηση εξετάζεται εάν υπάρχουν λόγοι να αποκλείεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο η ατομική ευθύνη αστυνομικών οργάνων κατά έναν τόσο κατηγορηματικό και ενάντιο στις κοινές παραδόσεις των δικαίων των κρατών μελών τρόπο, καθώς και αν τυχόν υπάρχουν μέσα ελέγχου, τα οποία επαρκούν παρά την ως άνω παροχή ασυλίας. Όσο και αν είναι απαραίτητο να μεταφερθεί η ποινική δίωξη από το εθνικό επίπεδο σε αυτό της ΕΕ, δεν είναι δυνατό να παραβλέπονται οι εγγυήσεις παροχής έννομης προστασίας που παρέχουν τα εθνικά Συντάγματα και το ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Η σύντομη ανάλυση δείχνει ότι η παροχή ασυλίας στους εργαζομένους της Europol και της OLAF, όπου ιδίως εντοπίζονται τεράστια κενά νομικού ελέγχου της δράσης της, δεν είναι ούτε απαραίτητη ούτε δικαιοκρατικά υποστηρίξιμη.

Helmut Satzger, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Ludwig-Maximilian του Μονάχου: «Πόσο μακριά επιτρέπεται και πρέπει να φθάσει η σύγκλιση των νομοθεσιών στον ευρωπαϊκό χώρο; - Το ζήτημα της εναρμόνισης των γενικών αρχών και των ποινικών κυρώσεων».

Περίληψη: Η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει συμπεριλάβει και το Ποινικό Δίκαιο, είτε υπό την μορφή της σύμφωνης με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνείας, είτε με το συνδυασμό εθνικών λευκών ποινικών νόμων με Κανονισμούς της ΕΕ είτε μέσω νομοθετικών πράξεων που εναρμονίζουν τα ποινικά δίκαια. Κατά την πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δίνεται πράγματι λιγότερη σημασία στο Γενικό Μέρος και τις ποινές, όπου ομολογουμένως κυριαρχούν οι διαφορές ανάμεσα στα κράτη. Αλλά η

διαφορετικότητα από μόνη της δεν μπορεί εκ των προτέρων να δικαιολογήσει μια εξομοίωση του Ποινικού Δικαίου μέσω της ΕΕ. Η εξομοίωση του Ποινικού Δικαίου δεν είναι αυτοσκοπός, εξ ου και η διαφορετικότητα των ποινικών διατάξεων δεν είναι σε καμία περίπτωση ένα *per se* επιχείρημα υπέρ της εναρμόνισης σε αυτόν τον τομέα. Ακόμα και αν η εναρμόνιση του Ποινικού Δικαίου είναι ήδη εδώ και μερικά χρόνια πραγματικότητα, εντούτοις υπάρχει όπως πάντα ένδεια θεωριών και – ακριβώς στο πεδίο του Γενικού Μέρους – μιας συνεκτικής και πειστικής γραμμής του Ενωσιακού Νομοθέτη, η οποία θα διευκόλυνε την ανάπτυξη μιας υπερεθνικής Ποινικής Δογματικής στο πεδίο της ΕΕ. Η ευρωπαϊκή ποινική επιστήμη μπορεί και πρέπει εδώ να επέμβει για να οδηγήσει προς την σωστή κατεύθυνση μια εν τη γενέσει της συλλαμβανόμενη Δογματική και να προειδοποιήσει για τους κινδύνους στο βαθμό που ο Ενωσιακός Νομοθέτης κατά παράβαση της αρχής της επικουρικότητας επεμβαίνει υπερβολικά στις εθνικές έννομες τάξεις μέσω ασυνάρτητων μεμονωμένων ρυθμίσεων. Στο πεδίο τόσο του Γενικού Μέρους όσο και των ποινών, η Συνθήκη για την Λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ) εμφανίζει ένα μεγάλο αριθμό ρυθμίσεων που μπορούν να λειτουργήσουν ως αφετηρίες, για να δημιουργηθεί ένα συνεκτικό πανευρωπαϊκό ποινικό σύστημα μέσω της ευρωπαϊκής προσαρμογής των δικαίων. Πρέπει όμως να έχει κανείς επίγνωση των ευκαιριών, αλλά και των κινδύνων που είναι εγγενείς στην κατασκευή ενός τέτοιου συστήματος.

Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: «Το ποινικό δίκαιο στην εποχή της παγκοσμιοποίησης: θεμελιώδη ερωτήματα σε μια συγκριτική θεώρηση του αμερικανικού και του ενωσιακού ποινικού δικαίου».

Περίληψη: Η εισήγηση αναδεικνύει τα βασικά χαρακτηριστικά της διαχρονικής διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου, και ιδίως τη σύγχρονη τάση «συγκεντρωτισμού» στην παραγωγή του, η οποία συνδέεται ιδιαίτερα με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τον επικαθορισμό της πολιτικής και του δικαίου από αυτήν. Στο γενικότερο αυτό πλαίσιο προβαίνει σε μια σύγκριση του ποινικού δικαίου της ΕΕ και του ομοσπονδιακού ποινικού των ΗΠΑ, ως διεπίπεδων συστημάτων ποινικής καταστολής, με κεντρικούς άξονες αναφοράς: α) την αρμοδιότητα του κεντρικού ή υπερκείμενου επιπέδου (:ομοσπονδιακού κράτους ή υπερκρατικού οργανισμού) για θεσμοθέτηση ποινικών κανόνων, και β) το ρόλο επιλεγμένων θεμελιωδών αρχών του ποινικού δικαίου στο πλαίσιο του κεντρικού ή υπερκείμενου επιπέδου θεσμοθέτησης ποινικών κανόνων. Στη βάση της σύγκρισης αυτής η εισήγηση συνάγει συμπεράσματα για αναγκαίες σημαντικές βελτιώσεις του ενωσιακού ποινικού δικαίου.

Valsamis Mitsilegas, Καθηγητής Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Queen Mary του Λονδίνου: «Αμοιβαία Αναγνώριση, Αμοιβαία Εμπιστοσύνη και Θεμελιώδη Δικαιώματα μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας».

Περιεχόμενα:

1. Εισαγωγή

2. Η σχέση μεταξύ αμοιβαίας εμπιστοσύνης και θεμελιωδών δικαιωμάτων στο δίκαιο της ΕΕ υπό τον τρίτο πυλώνα ως προς την αμοιβαία αναγνώριση –η περίπτωση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης
3. Η νομοθετική αντιμετώπιση της ανησυχίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα
4. Η σχέση μεταξύ αμοιβαίας εμπιστοσύνης και θεμελιωδών δικαιωμάτων ενώπιον των Ευρωπαϊκών δικαστηρίων
5. Η σύμπλευση αμοιβαίας αναγνώρισης και εναρμόνισης
6. Συμπέρασμα –από την τεκμαιρόμενη στην κεκτημένη εμπιστοσύνη στον ευρωπαϊκό χώρο της ποινικής δικαιοσύνης

Γεώργιος Τριανταφύλλου, Επίκουρος Καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών: «Το δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες διασυνοριακής συλλογής απόδειξης».

Ιωάννης Μοροζίνης (Dr. jur.) / *Εμμανουήλ Μπίλλης* (Dr. jur.): Παρουσίαση του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου και της συνεργασίας με το «Διεθνές MaxPlanck Research School για το Συγκριτικό Ποινικό Δίκαιο».

III. Διεθνές Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο-Διαφθορά

Genlin Liang, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Πεκίνου: «Το κινεζικό δίκαιο για την καταπολέμηση της δωροδοκίας και η Σύμβαση για την καταπολέμηση της διαφθοράς: μια συγκριτική μελέτη».

Περίληψη: Η σύγχρονη Κίνα βιώνει μια φάση που χαρακτηρίζεται από τον ολοσχερή μετασχηματισμό των κοινωνικών δομών, τη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής διακυβέρνησης και την σε πρωταρχικό επίπεδο οικοδόμηση της αρχής του κράτους δικαίου. Επί δεκαετίες, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της «λήψης αυστηρότερων μέτρων τόσο των κατά τίγρεων όσο και κατά των μυγών», οι κινεζικές νομοθετικές αρχές έχουν επικεντρωθεί στην ενίσχυση των ποινικών διατάξεων κατά της δωροδοκίας. Το ισχύον ποινικό σύστημα για την καταπολέμηση της δωροδοκίας είναι κατ' ουσίαν εναρμονισμένο με το περιεχόμενο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών Κατά της Διαφθοράς (ΣΗΕΚΔ), όπερ παρέχει τη δυνατότητα διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των ποινικών δικαστικών αρχών, ενδελεχούς έρευνας της διαφθοράς στο εξωτερικό, ανακτήσεως αφανών περιουσιακών στοιχείων στο εξωτερικό και συλλήψεως των δραστών που διέφυγαν στην αλλοδαπή.

Στον ισχύοντα Ποινικό Νόμο του 1997 και τις τροποποιήσεις αυτού, τα αδικήματα της δωροδοκίας μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες, δηλαδή το έγκλημα της παθητικής δωροδοκίας, το έγκλημα της ενεργητικής δωροδοκίας και το έγκλημα της διαμεσολαβήσεως

δωροδοκίας. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από το άρθρο 163 (παθητική δωροδοκία μη δημόσιων λειτουργών), τα άρθρα 385, 388 (παθητική δωροδοκία δημόσιων λειτουργών), το άρθρο 387 (παθητική δωροδοκία κρατικών μονάδων) και το άρθρο 388a (παθητική δωροδοκία με άσκηση επιρροής). Η κατηγορία της ενεργητικής δωροδοκίας περιλαμβάνει το άρθρο 164 (ενεργητική δωροδοκία μη δημοσίων λειτουργών), τα άρθρα 389, 390 (ενεργητική δωροδοκία δημοσίων λειτουργών), το άρθρο 391 (ενεργητική δωροδοκία μονάδων), το άρθρο 393 (ενεργητική δωροδοκία από μονάδες), το άρθρο 164 παράγραφος 2 (ενεργητική δωροδοκία αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων ή αξιωματούχων δημοσίων διεθνών οργανισμών) και το άρθρο 390a (ενεργητική δωροδοκία στενών συγγενών εν ενεργεία ή πρώην δημοσίων λειτουργών). Το τελευταίο μέρος αναφέρεται στο αδίκημα που βρίσκεται μεταξύ ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας, το οποίο είναι η προβλεπόμενη στο άρθρο 392 μεσολάβηση σε δωροδοκία.

Στο κινεζικό σύστημα δίκαιου η ενεργητική δωροδοκία διώκεται μόνο όταν το ποσό της δωροδοκίας είναι άνω των 10.000 γουάν, η παθητική δωροδοκία όταν το ποσό είναι είτε άνω των 5.000 γουάν είτε μικρότερο από 5.000 γουάν αλλά έχει τελεσθεί κάτω από σοβαρές περιστάσεις· διαφορετικά δεν θεωρείται ποινικό αδίκημα. Είναι, λοιπόν, προφανές, ότι πολλές από τις περιπτώσεις δωροδοκίας που εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο της ΣΗΕΚΔ δεν τιμωρούνται από το κινεζικό ποινικό δίκαιο. Η ποινική ευθύνη των εμπλεκόμενων στο αδίκημα της δωροδοκίας νομικών προσώπων έχει πλήρως περιληφθεί στο κινεζικό ποινικό δίκαιο.

Brigitte Tag, Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης, Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών: «Εξελίξεις στην ιατρική των μεταμοσχεύσεων. Νομικές και ηθικές συνέπειες ιδίως από πλευράς διεθνούς ποινικού δικαίου».

Περίληψη: Η ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή είναι ένα θέμα το οποίο αποκτά στις ευρωπαϊκές και μη χώρες συνεχώς μεγαλύτερη σημασία λόγω της προόδου στις διάφορες μεθόδους της, όπως για παράδειγμα την τεχνητή γονιμοποίηση μέσω δωρεάς σπέρματος, ωαρίων, εμβρύων αλλά και την παρένθετη μητρότητα. Σημαντική είναι η διάκριση μεταξύ της Προεμφυτευτικής Διάγνωσης (Präimplantationsdiagnostik - PID) και της Προγεννητικής Διάγνωσης (Pränataldiagnostik – PND). Η απόφαση κατά της απόκτησης παιδιού (π.χ. λόγω γενετικών ανωμαλιών) σημαίνει για την μέθοδο της Προεμφυτευτικής Διάγνωσης (Präimplantationsdiagnostik - PID) την μη εμφύτευση του εμβρύου, για δε τη μέθοδο της Προγεννητικής Διάγνωσης (Pränataldiagnostik – PND) την διακοπή της κύησης και συνεπώς μια σοβαρή ιατρική επέμβαση για την μητέρα, για δε το ανεπτυγμένο έμβρυο το τέλος της νεαρής ζωής του. Η διακοπή της εγκυμοσύνης

είναι ανεκτή από τα ποινικά δίκαια των περισσότερων κρατών. Ο κύριος σκοπός της μεθόδου PID είναι να αποφύγει μια διακοπή εγκυμοσύνης και τις συνδεδεμένες με αυτή επιβαρύνσεις και πόνους, όταν ο λόγος της διακοπής είναι μια βαριά γενετική απόκλιση στο παιδί. Η Προεμφυτευτική Διάγνωση επιτρέπεται σήμερα σε διάφορες χώρες, Παρ' όλα αυτά τίθενται όμως πολλά νομικά και ηθικά ζητήματα. Αναφορικά με το δικαίωμα στη ζωή δεν έχει αποσαφηνιστεί οριστικά, εάν περιλαμβάνει την μήπω γεννηθείσα ανθρώπινη ζωή και σε καταφατική περίπτωση, πώς διαμορφώνεται η προστασία. Το επιτρεπτό των διαφόρων διαδικασιών της αναπαραγωγικής ιατρικής στις επιμέρους χώρες θα έπρεπε να συνεισφέρει στο να βοηθά η ιατρική πρόοδος, ώστε να γίνει κάποιος γονιός. Η υπέρτατη αρχή όμως στην ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή πρέπει πάντα να είναι το συμφέρον του παιδιού.

Frank Saliger, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Ludwig-Maximilian του Μονάχου: «Η ανάγκη ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού δικαίου στο εθνικό ποινικό δίκαιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς».

Περίληψη: Η Γερμανία αντιμετωπίζει σήμερα ένα ιστορικά χωρίς προηγούμενο κύμα ποινικοποίησης στο πεδίο της διαφθοράς, σε δείγματα της οποίας αναφέρθηκε αναλυτικά ο Ομιλητής. Εντελώς πρόσφατα, μετά τον περιεκτικό νόμο του Νοεμβρίου του 2015, ακολούθησαν ειδικοί νόμοι κατά της διαφθοράς στους τομείς της υγείας και του αθλητισμού. Κατά το πλείστον πρόκειται εν γένει για μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο διεθνών κειμένων που σε ικανό βαθμό απολήγουν σε νομοθετικούς πλεονασμούς και σε τριβές με τις προϋπάρχουσες ποινικές προβλέψεις για την διαφθορά. Την ποιότητα της νομοθετικής αυτής υπερδραστηριότητας επηρεάζει κατά τον Ομιλητή η ασάφεια της έννοιας της διαφθοράς καθόσον αφορά στην ουσία, την έκταση και τα συστατικά της. Ειδικότερα, το ποινικό δίκαιο της διαφθοράς δεν χαρακτηρίζεται, κατ' αυτόν, σήμερα από μια διμερή σχέση ανάμεσα στον «δίδοντα» και στον «εισπράττοντα», αλλά από μια τριμερή σχέση που περιλαμβάνει και την σχέση ανάμεσα στον «εισπράττοντα» και τον προϊσταμένό του. Ο άπιστος υπάλληλος γίνεται υπηρέτης δύο αφεντάδων: εκείνου που τον πληρώνει από τη μια μεριά και του προϊσταμένου του από την άλλη. Με τις έννομες ποινικές συνέπειες αυτού του νέου «μοντέλου» διαφθοράς ασχολήθηκε στη συνέχεια ο Ομιλητής στην ενδιαφέρουσα συμβολή του.

Θεοχάρης Δαλακούρας, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης: «Η ανακριτική διαδικασία στα εγκλήματα διαφθοράς. Όρια επέμβασης στα δικαιώματα του ατόμου υπό το φως της ΕΣΔΑ».

Περίληψη: Ο Ομιλητής ξεκίνησε από το επιβεβλημένο ενός συγκερασμού ανάμεσα στην ανάγκη προστασίας του δημοσίου συμφέροντος με αποτελεσματική ανακριτική διερεύνηση των πράξεων διαφθοράς από τη μια μεριά και την ανάγκη προστασία των ατομικών ελευθεριών από την άλλη. Αφού προέβη σε μια αποτίμηση του ισχύοντος νομικού πλαισίου υπό το φως της νομολογίας του ΕΔΔΑ με αναφορά στις προβλέψεις των νόμων 4022/2011 και 4139/2013 πέρασε σε μια σειρά προτάσεων αναβάθμισης των ανακριτικών ερευνών και ασχολήθηκε με μια περαιτέρω οριοθέτηση του ελέγχου των

περιουσιακών στοιχείων των εμπλεκόμενων προσώπων, αλλά και με την ανάγκη δικαιοκρατικής ενίσχυσης της χρήσης ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Στρογγυλή τράπεζα: Η ανάκτηση προϊόντων διαφθοράς (asset recovery) στα διασυνοριακά και διεθνή εγκλήματα.

Συμμετέχουν:

Νικόλαος Παντελής, Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου,

Δρ. Camelia Bogdan, Εφέτης Βουκουρεστίου/Ρουμανία,

Παναγιώτης Αθανασίου, Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος.

IV. Το Δίκαιο των Διεθνών Εγκλημάτων

Francisco Muñoz - Conde, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Pablo de Olavide της Σεβίλλης: «Έμμεση αυτοουργία ως μέσο αντιμετώπισης αξιοποιώνων πράξεων στη νομολογία της Λατινικής Αμερικής».

Περίληψη: Για να αντιμετωπιστούν ορισμένες δυσκολίες στην θεμελίωση αυτοουργικής ευθύνης, τα οποία αφορούν εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα που ήταν προϊόν κρατικού συστημικού αδικού και περιπτώσεις οργανωμένης εγκληματικότητας, ο Roxin διατύπωσε μία θεωρία, στην οποία χαρακτήρισε αυτούς τους μηχανισμούς εξουσίας με μία δομή κυριαρχίας, που αποτελείτο από τρία συστατικά (οργανωτική κυριαρχία, εναλλαξιμότητα του εκτελεστικού οργάνου και περιορισμός της οργανωτικής κυριαρχίας σε μηχανισμούς που έχουν απομακρυνθεί από το δίκαιο) και κατά την άποψή του δεν εμποδίζει την παραδοχή έμμεσης αυτοουργίας του υποκινητή που βρίσκεται πίσω από το δράστη (Hintermann) παρά την πλήρη ευθύνη του εκτελούντος την πράξη. Η διδασκαλία αυτή αποτελεί όχι μόνο στο πεδίο της νομικής θεωρίας, αλλά και στο πεδίο της δικαστικής πράξης ένα έξοχο νομικό εργαλείο για τη θεμελίωση της ευθύνης των εχόντων την εξουσία και των υψηλόβαθμων στρατιωτικών αξιωματούχων για εγκλήματα, τα οποία διαπράχθηκαν στα πλαίσια του συστήματος ενός μηχανισμού εξουσίας. Υιοθετήθηκε από το άρθρο 25 του Καταστατικού του διεθνούς Δικαστηρίου και ήδη από Ειδικά Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια, στις περιπτώσεις Lubanga, Katanga και Al Bashir. Η θεωρία αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όχι μόνο για να θεμελιωθεί η ποινική ευθύνη των βασικών ιθυνόντων των εγκληματικών μηχανισμών εξουσίας ως εμμέσων αυτοουργών. Ισχύει και για τις μεσαίες βαθμίδες. Εντούτοις δεν είναι κατάλληλη, ώστε να καλύψει όλα τα μέλη του μηχανισμού εξουσίας, διότι μία τέτοια επέκταση θα έβαινε πολύ μακριά και θα αλλοίωνε την έννοια της κυριαρχίας επί της πράξεως. Στην περίπτωση των ασκούντων την εξουσία και των υψηλόβαθμων στελεχών ενός μηχανισμού εξουσίας, οι οποίοι συνδέονται ευθέως μεταξύ τους, μπορεί να γίνει μάλλον λόγος για «έμμεση συναυτουργία» δυνάμει της κυριαρχίας επί ενός μηχανισμού εξουσίας, αντί για έμμεση αυτοουργία. Πρόκειται για μια κατασκευή που συνδυάζει τα χαρακτηριστικά μιας κάθετης ιεραρχικής σχέσης και της εναλλαξιμότητας του εκτελεστικού οργάνου με τα χαρακτηριστικά μιας οριζόντιας συναυτουργικής σχέσης. Τελικώς βέβαια όλες οι θεωρίες οδηγούν στο αποτέλεσμα, το επιβαλλόμενο μέτρο της

ποινής για τους υπευθύνους των εγκλημάτων που τελούνται σε δικτατορικά καθεστώτα να είναι το ίδιο με αυτό του άμεσου αυτουργού.

Jesús-Maria Silva Sanchez, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Pompeu Fabra της Βαρκελώνης: «Στοχευμένες δολοφονίες».

Περίληψη: Οι στοχευμένες θανατώσεις δεν είναι ένα πρόβλημα του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων, εφόσον οι πληττόμενοι είναι είτε μαχητές είτε πολίτες που λαμβάνουν ευθέως μέρος στις εχθροπραξίες. Όμως αξίζει να συζητηθούν όταν λαμβάνουν χώρα σε καιρό ειρήνης ή ακόμα και σε καιρό πολέμου, εφόσον οι άνθρωποι που γίνονται στόχοι είναι πολίτες που δεν λαμβάνουν ευθέως μέρος στις εχθροπραξίες. Οι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, και οι οποίοι οδηγούν στο συμπέρασμα ότι συνήθως αυτές οι θανατώσεις είναι παράνομες. Τα σημαντικότερα προβλήματα αφορούν στις στοχευμένες θανατώσεις “τρομοκρατών”, οι οποίοι είτε δεν έχουν ακόμη αποπειραθεί να διαπράξουν τρομοκρατική επίθεση είτε την έχουν ήδη διαπράξει. Ανεξαρτήτως των δογμάτων των ΗΠΑ και του Ισραήλ που προσπαθούν να δικαιολογήσουν τις θανατώσεις, θα έπρεπε να δοθεί μια αρνητική απάντηση σε αυτή την δικαιολόγηση.

Άγγελος Κωνσταντινίδης, Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης: «Η Αρχή της Παγκόσμιας Δικαιοσύνης-Επίκαιρα ζητήματα (Ναρκωτικά - Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες - Τρομοκρατία)».

Ilias Bandekas, Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Brunel του Λονδίνου: «Απεχθές και παράνομο δημόσιο χρέος ως έγκλημα του κράτους».

Περίληψη: Υπάρχουν αρκετές πτυχές στο ζήτημα του κρατικού χρέους, το ποινικό δίκαιο όμως δεν θεωρήθηκε ποτέ ως εξέχουσα είτε από την πράξη ή από την σχετική βιβλιογραφία. Η εφαρμογή του ποινικού δικαίου στην κρατική υπερχρέωση όσον αφορά κυβερνητικούς αξιωματούχους θεωρείται προβληματική για αρκετούς λόγους. Ένα «έγκλημα» διεθνούς κρατικής υπερχρέωσης γεννάται από την σχέση μεταξύ δανειολήπτη και δανειοδότη. Η θέση του δανειοδότη στο διερευνώμενο «έγκλημα» είναι παρόμοια με εκείνη του δράστη ενεργητικής δωροδοκίας. Προτείνεται η επέκταση της κατηγορίας των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας (η οποία περιλαμβάνει εγκλήματα ετικέτας), ώστε να περιληφθεί σε αυτή και η συμπεριφορά που δεν περιέχει βία κατά προσώπου, αλλά ακόμη και πράξεις με οικονομική διάσταση, οι οποίες καταλήγουν μετά από μια χρονική περίοδο σε οξεία επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης του αστικού πληθυσμού. Η αξία της οποίας ζητείται η προστασία μέσω ενός εγκλήματος διεθνούς υπερχρέωσης αφορά στην απόλαυση των θεμελιωδών κοινωνικο-οικονομικών δικαιωμάτων. Το έγκλημα τελείται με την αποστέρηση του πληθυσμού ακριβώς αυτών των θεμελιωδών κοινωνικο-οικονομικών δικαιωμάτων. Εν τέλει μια διεθνής ποινική διάσταση θα μπορούσε να συντελέσει στην αποτροπή των συνεπειών που σχετίζονται με την διεθνή κρατική υπερχρέωση.

Δημήτρης Κιούπης, Επίκουρος Καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών: «Τα τοπικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων και το διαδικτυακό έγκλημα».

Περίληψη: Το ζήτημα του εφαρμοστέου ποινικού δικαίου παρουσιάζει σημαντικό και διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον στην περίπτωση του διαδικτυακού εγκλήματος. Στο ερώτημα, ποιά κράτος διαθέτει την εξουσία να διώξει το διαδικτυακό έγκλημα, οι δυνατές απαντήσεις κινούνται σε τρεις κατευθύνσεις: α) Λόγω της ιδιαιτερότητας των σχετικών ζητημάτων, αυτά θα πρέπει να ρυθμισθούν στο πλαίσιο μιας διεθνούς σύμβασης με κοινά αποδεκτά κριτήρια οριοθέτησης. β) Θα εφαρμοσθούν απαρέγκλιτα οι κανόνες διεθνούς ποινικού δικαίου, που ισχύουν και για το παραδοσιακό, μη ψηφιακό έγκλημα. γ) Θα εφαρμοσθούν οι υφιστάμενοι κανόνες με ορισμένες αναγκαίες προσαρμογές στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του διαδικτυακού εγκλήματος.

Ο κεντρικός ρόλος της αρχής της εδαφικότητας φαίνεται να περιορίζεται με διεύρυνση των περιπτώσεων εφαρμογής της αρχής της ενεργητικής ή παθητικής προσωπικότητας, αλλά και της αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης. Ταυτόχρονα, η πρακτική εφαρμογή της αρχής της εδαφικότητας δυσχεραίνεται, καθώς το διαδικτυακό έγκλημα επαναπροσδιορίζει ή και υπερβαίνει τις παραδοσιακές αντιλήψεις περί υλικής αποτύπωσης και φυσικής εδαφικής παρουσίας.

Σε δικαιοπολιτικό επίπεδο, καταγράφεται μια σχέση έντασης μεταξύ αφενός της ανάγκης να τιμωρηθούν βαρείες μορφές αξιόποινης συμπεριφοράς, που προσβάλλουν την εθνική έννομη τάξη *εκ του μακρόθεν* και αφετέρου της ανάγκης να εντοπισθεί ένα ουσιαστικό συνδετικό στοιχείο με την συγκεκριμένη έννομη τάξη, ώστε να αποφευχθούν απαράδεκτα φαινόμενα άσκησης ποινικής εξουσίας σε παγκόσμιο επίπεδο, κατά παράβαση θεμελιωδών κανόνων του διεθνούς δικαίου.

Τελικά, η απάντηση του ερωτήματος δεν μπορεί να είναι γενική και αφηρημένη, αλλά θα πρέπει να λάβει υπόψη της: α) την φύση της *συγκεκριμένης* υπό εξέταση αξιόποινης συμπεριφοράς και β) τα ιδιαίτερα τεχνικά χαρακτηριστικά της χρησιμοποιούμενης κατά περίπτωση διαδικτυακής επικοινωνίας.

Εμμανουήλ Σφακιανάκης, Υποστράτηγος της ΕΛ.ΑΣ: «Το διαδικτυακό έγκλημα ως οικουμενικό φαινόμενο. Νομοθετικές ελλείψεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο».

Περίληψη: Μετά από έναν ορισμό των βασικών εννοιών του διαδικτύου και του ηλεκτρονικού και διαδικτυακού εγκλήματος, ο Ομιλητής παρουσίασε τις επιπτώσεις που είχε η εξέλιξη των τεχνολογιών και η διείσδυση των ψηφιακών μέσων και του διαδικτύου στις διάφορες μορφές εγκληματικότητας, εστίασε δε στις δυσκολίες που συνεφέλκονται αυτές οι μεταλλάξεις, καθόσον αφορά για παράδειγμα στον προσδιορισμό του τόπου του εγκλήματος, την αυξημένη ταχύτητα διάπραξής του, και τις εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις που απαιτούνται για την διερεύνησή του και τον εντοπισμό του δράστη. Αναφερόμενος δε σε συγκεκριμένα παραδείγματα (απάτη, «ξέπλυμα» βρώμικου χρήματος, υποκλοπή/αλλοίωση προσωπικών δεδομένων, παιδική πορνογραφία, τρομοκρατία), επεσήμανε ελλείψεις που παρατηρούνται σε επίπεδο διεθνούς συνεργασίας και εθνικής νομοθεσίας.

